

המלחמה על קרב המגע

מפקדי צה"ל ביחידות הלוחמות הרגילות אינם נלהבים להקצות זמן לשיעורי קרב מגע. מדוע הפך קרב המגע לנחלתן הכמעט בלעדית של היחידות המיוחדות, ומה ניתן לעשות כדי לתקן זאת?

קורס מדריכי הגנה עצמית בצה"ל ◀ לימוד קרב המגע מיועד לתת לחיילים ולמפקדים כלים אפקטיביים במקרה שהם נאלצים להגן על עצמם בקרב פנים אל פנים (צילום: "ביבשה")

סא"ל גיל המבר
מפקד בה"ד 8 בוגר פו"ם "אפק"

מבוא

מן המפורסמות הוא שהקצינים והחיילים בצה"ל נדרשים ליכולות לחימה שונות ומגוונות. יש מי שמפעילים נשק חי"ר, ויש מי שמפעילים תותחים וטנקים, מטיסים מטוסים, משיטים ספינות וכו'. אבל כל הלוחמים האלה גם נדרשים לדעת להגן על עצמם, למשל בעת שהם מותקפים במפתיע בניסיון לחטוף אותם או את נשקם האישי. כדי להקנות למשרתים בו מיומנות בתחום ההגנה העצמית פיתח צה"ל שיטות לחימה ייעודיות. בתחילת דרכו נקראה השיטה הזאת קפא"פ (קרב פנים אל פנים), אך במשך הזמן החליפה אותה אמנות לחימה שנקראת "קרב מגע". זוהי אמנות לחימה ישראלית ייחודית שזוכה להערכה רבה בעולם - לא פחות מאמנויות לחימה ותיקות ומוכרות כמו קראטה, ג'ודו, ג'יוג'יטסו ונינג'יצו.

לימוד קרב המגע מיועד לתת לחיילים ולמפקדים כלים אפקטיביים במקרה שהם נאלצים להגן על עצמם בקרב פנים אל פנים. לא רק לוחמים יכולים למצוא את עצמם במצב שבו עליהם להילחם באויב בידיהם וברגליהם. זה יכול לקרות גם לחיילים תומכי לחימה ואפילו לחיילי מנהלה, למשל אם הם מותקפים בלכתם ברחוב. מכאן שלכל חייל בצה"ל צריכה להיות כשירות מסוימת בתחום ההגנה העצמית. מובן שהכשירות צריכה להיות גבוהה יותר ככל שגדל הסיכוי שהחייל יהיה מעורב בלחימת פנים אל פנים. אך למרות חשיבות הנושא נראה שהטמעתו של קרב המגע בצה"ל אינה מיטבית: מפקדים וחיילים אינם עוסקים בקרב מגע באופן סדיר לאחר תום ההכשרה הבסיסית. יתר על כן, בעקבות שיחות עם מפקדים ובעיקר בעקבות תאונות שאירעו בעת

אימוני קרב מגע ניתן לומר שרמת ההדרכה באימונים האלה אינה משביעת רצון. נוכח המציאות הזאת התגבשה ההבנה במחלקת כושר קרבי ובה"ד 8, שאחראים לתחום של קרב המגע בצה"ל, שקיים פער משמעותי בין הרצוי למצוי בתחום הזה. מטרת המאמר היא לעמוד על עומק הפער הזה ולבחון כיצד ניתן להתגבר עליו כך שקרב המגע יהפוך לשיטה ישימה ואפקטיבית ביחידות צה"ל.

רקע

המושג "קרב פנים אל פנים" (קפא"פ) הופיע לראשונה בקרב כוחות המגן של היישוב היהודי (ההגנה) ב-1940 וכלל את כל מקצועות הלחימה בידיים ריקות ובכלי נשק קרים לצרכים צבאיים, דהיינו ליישומים שאינם ספורטיביים. העיסוק בתחום הזה סימל שינוי בגישתו של ארגון ההגנה: מעבר מתפיסה הגנתית, שבאה לידי ביטוי במושג "ספורט מגן", לגישה התקפית. המושג "ספורט מגן" קדם לקפא"פ והיה בשימוש במחצית השנייה של שנות ה-30 של המאה ה-20. עם זאת, קפא"פ לא היה שיטת לחימה במשמעות העכשווית של המושג "שיטת לחימה" ובודאי שהוא לא היה אמנות לחימה כמו אחת מאמנויות הלחימה המוכרות לנו כיום.¹

הקפא"פ הפך לשם כולל של כמה מקצועות לחימה, אך הוא לא חיבר ביניהם אלא נותר לא יותר מאשר מסגרת גג פורמלית. כתוצאה מכך נלמד כל אחד ממקצועות הקפא"פ בנפרד. הם לא נלמדו יחד באופן אינטגרטיבי. המסגרת הזאת של הקפא"פ התקיימה גם בשנות ה-50 של המאה הקודמת והייתה הבסיס לשיטה שכיום נקראת "קרב מגע". עד סוף שנות ה-50 השתמשו בצה"ל בשני המושגים - קרב מגע

קרב מגע מיועד להיות כלי יישומי, יעיל ושימושי בעבור כל חייל - בין אם הוא לוחם ובין אם הוא תומך לחימה או חייל מנהלה

וקפא"פ - כדי לתאר מקצוע זה. כיום מקובל שלכל אמנות לחימה יש מאסטר - ראש השיטה. לקפא"פ לפני קום המדינה לא היו ראש שיטה ואף לא דמות מובילה אחת. את התכנים שנלמדו גיבשו מורים ומדריכים מובילים בכל מקצוע. התכנים האלה הלכו והתפתחו, הלכו והשתכללו במשך השנים כתוצאה מהעיסוק התמידי בהם. סך הידע בתחום הזה נקרא קפא"פ, והעיסוק בו הפך להיות שיטתי במהלך שנות ה-30 וה-40 של המאה ה-20

- במיוחד בפלמ"ח ולאחר מכן, עם הקמת המדינה, גם בצה"ל. ברבות הימים הורחבה שיטת הקפא"פ והפכה, כאמור, לאמנות לחימה שנקראת היום "קרב מגע". זו אמנות לחימה ישראלית (וכך היא גם מוכרת) שזוכה להצלחה רבה בעולם.² ייעודו של קרב המגע בצה"ל הוא לתת כלים אפקטיביים לחיילים במצבים שונים שבהם הם נאלצים להתמודד בקרב פנים אל פנים. המצבים האלה יכולים להתרחש, למשל, בעת ניסיון לחטוף נשק מחייל במחסום, במהלך פעילות של יחידה מיוחדת וכו'. קרב מגע מיועד להיות כלי יישומי, יעיל ושימושי בעבור כל חייל - בין אם הוא לוחם ובין אם הוא תומך לחימה או חייל מנהלה.

תפיסת ההפעלה של קרב המגע בצה"ל

את לימודי קרב המגע בצה"ל מובילים מחלקת כושר קרבי ובה"ד 8 שבמפקדת זרוע היבשה. אלה הן הנחות העבודה העומדות בבסיס הפעילות:

1. קרב מגע הוא יכולת לחימה בסיסית שדרושה לכל חייל בצה"ל ובמיוחד ללוחמים ביחידות מיוחדות וביחידות קרביות רגילות כמו חטיבות חי"ר ושריון.
 2. קיים קשר הדוק בין תחום הכושר הקרבי לבין התחום של קרב מגע, שכן קרב מגע מחייב מאמץ פיזי רב. מהסיבה הזאת ניתן לשלב קרב מגע באימוני הכושר של היחידות השונות.
- תפיסת ההפעלה של תחום קרב המגע מבוססת על הרצף ההגיוני הבא:
- מחלקת כושר קרבי אחראית להוראת קרב המגע בצה"ל.
 - מתוקף אחריותה זאת קובעת מחלקת כושר קרבי את היקף ההכשרה הנדרשת לכל חייל בצה"ל בתחום של קרב מגע

ואת היקף הפעילות הנדרשת לשמירת כשירותו.

● בהתאם להיקף ההכשרה שנדרש מכשיר בה"ד 8 מדריכי קרב מגע. אלה מוצבים ביחידות השונות בהתאם לסדרי עדיפויות שבעתיד ייקבעו באמצעות תקינה. המדריכים האלה הם שמאמנים את החיילים ביחידות השונות ושומרים על כשירותם.

נוסף על כך יחידות שרוצות בכך שולחות חיילים להכשרה בקרב מגע באמצעות בה"ד 8. החיילים האלה חוזרים בתום ההכשרה ליחידות האם שלהם ומכשירים את החיילים בתחום של קרב מגע נוסף על תפקידיהם האחרים ביחידות. יש להדגיש שהמדריכים האלה אינם תחליף למדריכים הבכירים או לעוזרי המדריכים הבכירים בתחום הזה.

ליחידות שבהן נדרש תגבור או שאין בהן תקן למדריך קרב מגע מסייעים באמצעות שיגור מדריכים למשימות אד-הוק.

אל קורס מדריכים בכירים בקרב מגע בבה"ד 8 מגיעות בעיקר שתי אוכלוסיות:

1. חיילים שיש להם רקע באמנות לחימה ומתגייסים לתפקיד של מדריך קרב מגע. החיילים האלה עוברים ועדת קבלה לבחינת התאמתם להדרכה (בהנחה שלקרב מגע ניתן להכשיר במאמץ מועט יחסית כל בעל ידע באמנות לחימה).
2. חיילים שסיימו קורס קרב מגע, שימשו מדריכים נוסף על תפקידם (נע"ת), הוכיחו את עצמם לדעת מפקדיהם ועברו להיות מדריכי קרב מגע "במשרה מלאה".

תהליך ההכשרה

מאז כניסתו של קרב המגע לצה"ל, הועברו כמה סוגי הכשרות בתחום הזה ובהן:

- הגנה עצמית לבנות.
- אימוני קרב מגע בבתי ספר (לאחר הפיגוע בשיבת מרכז הרב בירושלים במרס 2008).
- קורס מדריכים לאימון זקיפים.
- קורס בסיסי למדריכי קרב מגע (נע"ת).
- קורס מתקדם למדריכי קרב מגע.
- הכשרת חיילי היחידות המיוחדות, ובמיוחד חיילי היחידות ללוחמה בטור, בתחום של קרב מגע.

כיום מתקיימים שלושה סוגי הכשרות:

- קורס מדריכים להגנה עצמית (נע"ת). הקורס נמשך שבוע ומתקיים כמה פעמים בשנה בבה"ד 8. יש לציין שלקורס מגיעים גם חיילים תומכי לחימה מיחידות עורפיות והוא מיועד לנשים ולגברים. בדרך כלל מגיעים לכל קורס יותר נשים מגברים. מאחר שהקורס נמשך זמן קצר בלבד, ניתנת עדיפות במיון לבוגרי קורס מ"כים או למי שיש להם רקע בהדרכה.
- קורס בסיסי למדריכי קרב (נע"ת). הקורס נמשך כחודש ומתקיים שבע פעמים בשנה בבה"ד 8. המפקדים ביחידות הם שקובעים אילו חיילים ייצאו לקורס. מי שנשלחים לקורס אינם נדרשים לעמוד בדרישות סף כלשהן. בקורס הם לומדים טכניקות שונות של קרב מגע כמו הנחתת מכות בידיים וברגליים, הנחתת מכות באמצעות כלי נשק, התגוננות מפני כלי נשק, התגוננות מפני חטיפות נשק, התגוננות מפני סכין, הגנה עצמית, השתלטות, הובלה, אזיקה וחיפוש. כמו כן עוסקים בקורס בשיפור כישורי ההדרכה.
- קורס מתקדם למדריכי קרב מגע שנמשך 24 יום ומתקיים פעם בשנה בבה"ד 8. כל החיילים מגיעים לקורס הזה רק לאחר שהיו מדריכי קרב מגע בסיסי. יש לציין שהתכנים המרכזיים של הקורס דומים לתכנים שלומדים מדריכי הנע"ת, אך בתוספת טכניקות חדשות, בין היתר בתחומים הבאים: התגוננות מפני איומי אקדח ומכות באקדח, ירי באקדח, התגוננות מפני סכין, שימוש בסכין, צמצום טווח, שימוש באלה,

בתחילת השירות הצבאי יש צורך באינטנסיביות רבה יותר בשיעורי קרב מגע ולאחר מכן, בהמשך השירות, יש לשמור על הכשירות

התגוננות מפני אלה, לחימה על הקרקע. גם בקורס הזה מושם דגש רב על פיתוח מיומנויות ההדרכה.

ההכשרות האלה הן אמצעי בלבד למטרת העל של מדור קרב מגע: הכשרת החיילים ביחידות השונות של צה"ל בהתאם לתו"ל שקבע רמ"ד קרב מגע ואושר במקחצ"ר (מפקדת קצין חיל רגלים וצנחנים ראשי). על פי התו"ל הזה, קרב מגע הוא מיומנות שבשלבים הראשונים נלמדת ונרכשת ובשלבים מאוחרים יותר יש לשמור עליה. בדומה לכך ניתן לציין מיומנויות לחימה בסיסיות אחרות, כמו ירי, שבתחילה נרכשות באימונים ולאחר מכן יש לשמר את הכשירות שהושגה במשך כל השירות הצבאי.

מכאן שבתחילת השירות הצבאי יש צורך באינטנסיביות רבה יותר בשיעורי קרב מגע ולאחר מכן, בהמשך השירות, יש לשמור על הכשירות. מידת האינטנסיביות הראשונית כמו גם מידת ההשקעה בשימור היכולת משתנות בהתאם לאופיה של המסגרת הצבאית. הוחלט על חלוקה לארבע רמות בסיסיות:

- **יחידות מיוחדות** - שני שיעורים בשבוע במסגרת מסלול ההכשרה (החל מהטירונות) ולאחר מכן שיעור בשבוע לשמירת הכשירות. יש לציין שבקורס לוט"ר (לוחמה בטור) מתקיים מדי יום שיעור בקרב מגע.
- **גדודי חי"ר** - שיעור אחד בשבוע במסגרת מסלול ההכשרה (כולל בטירונות) ולאחר מכן שמירת כשירות באמצעות שיעור פעם בשבועיים.
- **גדודי שריון, ארטילריה והנדסה** - שיעור אחד פעם בשבועיים במסגרת הטירונות וכן במשך כל השירות. יש לציין שהתרגול המינימלי שמאפשר שמירה על הכשירות הוא שיעור אחד פעם בשבועיים.
- **יחידות תומכות לחימה ויחידות מנהלה** - שלושה שיעורים במהלך הטירונות ושיעור אחד פעם בחצי שנה. ביחידות המיוחדות מתקיימות תוכנית ההכשרה ותוכנית השמירה על הכשירות בדומה למה שנקבע בתו"ל. אולם ברוב הגופים האחרים בצבא (גדודים, יחידות של תומכי לחימה ושל מנהלה) מוקנית המיומנות באופן חלקי בלבד, וכמעט שאין פעילות לשמירה על הכשירות. התוצאה היא שחיילי

קורס מדריכי הגנה עצמית של צה"ל באימון נגד חטיפה ◀ רוב התקנים בצה"ל של מדריכים בכירים לקרב מגע אינם מאוישים (צילום: "ביבשה")

ששולטים באימונים החיילים לא מפנימים את הצורך בלימוד המקצוע הזה, אלא בעיקר נוהרים לא לעשות טעויות."

הפחד והאימה שעליהם מדבר הדובר נובעים מכמה תאונות אימונים שאירעו בשנים האחרונות במהלך אימונים בקרב מגע, וכתוצאה מכך שמים כיום דגש רב יותר על הבטיחות - לעיתים על חשבון הלימודים. כמו כן יש לציין שלעיתים (רחוקות), ובמיוחד בגדודי חי"ר, רואים המפקדים בשיעורי קרב מגע אמצעי ענישה לחיילים "בעייתיים", ומדריך קרב המגע מקבל את תפקיד המעניש.

משיחות שנערכו עם מדריכי קרב מגע מובילים עולה שכל התקלות האלה נובעות מכך שישנם מדריכים שאינם מקצועיים במידה מספקת. כתוצאה מכך הם נגררים לעיתים לאלימות - מה שמביא בהכרח לתאונות ובעקבות זאת לעיסוק נרחב בכללי הבטיחות על חשבון העיסוק ברכישת מיומנויות.

למיומנויות. הגישה הזאת באה לידי ביטוי בדבריו של אחד המשתתפים בסקר:

"קרב המגע בצבא נחשב כיום לדבר מפחיד ומאיים במקום שייחשב לכשירות מבצעית מקצועית חיונית. בגלל הפחד והאימה

מאחר שלימודי קרב מגע מתקיימים בצה"ל בעיקר בשלב הטירונות, ולכן אינם מתמקדים במתארי הפעולה שצפויים ליחידות השונות, ייתכן שההכשרה מחטיאה במידת מה את המטרה

צה"ל - על אף הפעילות הרבה שנעשית בתחום של קרב מגע - אינם מיומנים במידה מספקת בטכניקת הלחימה הזאת.

התפיסות בצה"ל כלפי קרב מגע

מסקר שנערך בקרב מ"פים בצה"ל במסגרת מאמץ ללמוד את הנושא³ עולה שהמ"פים מייחסים חשיבות רבה לקרב המגע וסבורים שהוא חלק חשוב ביותר מהכשירות הקרבית של כל לוחם. עוד ציינו המ"פים שקרב מגע הוא מיומנות הכרחית שאותה חייב לרכוש כל לוחם בצה"ל. כך, למשל, התבטא אחד המשתתפים בסקר:

"יש לעגן את קרב המגע כתחום חובה בהכשרה ולבצע מעקב ולוודא שזה קורה. קרב מגע נותן הרבה ביטחון וכלים נחוצים לכל לוחם."

לעומת זאת קיימת גם רתיעה של רבים מהמ"פים מקרב מגע - בין היתר משום שברוב האימונים משקיעים זמן רב בבטיחות באימונים על חשבון הזמן שמוקדש

מקצועיות המדריכים

חוסר המקצועיות של חלק מהמדריכים ביחידות נובע מכמה גורמים ובהם חוסר ניסיון וגילם הצעיר של המדריכים (שמשפיע לרעה על מעמדם בתוך היחידה ואל מול מפקדם). בשל הבעיות האלה הגיעו ה"לקוחות" המרכזיים של שיעורי קרב המגע - מפקדי היחידות המיוחדות - למסקנה שלאור חשיבות הנושא נכון יהיה להכשיר את חייליהם באמצעות מדריכים בעלי ניסיון רב מהמגזר האזרחי. בעקבות זאת שכרו יחידות בצה"ל מדריכים (רשמית הם מוגדרים "יועצים") והם אלה שמכשירים את החיילים בתחום של קרב מגע. היחידות שמעסיקות יועצים כאלה הן רובן ככולן יחידות עילית שחייליהן נדרשים להגיע למיומנות גבוהה בתחום של קרב מגע. יש שתי סיבות לצורך שלהם להגיע למיומנות גבוהה בתחום הזה:

1. הרצון לעצב את דמותו של הלוחם ביחידה: להקנות להם תכונות כמו ביטחון עצמי, נחישות ותוקפנות.
2. השתתפות בפעילות מבצעית שמצריכה מיומנויות בתחום של קרב מגע כמו ההשתלטות על ה"מרמרה" במאי 2010. הפתרון של העסקת יועצים חיצוניים הוא כמובן יקר ואינו מתאים לכל יחידות צה"ל. לכן יחידות שאינן מיוחדות מסתפקות במדריכי קרב מגע שמעמיד לרשותן צה"ל - חיילי חובה שעברו לרוב הכשרה קצרה יחסית.

יש לציין שרוב התקנים בצה"ל של מדריכים בכירים לקרב מגע אינם מאוישים. מאחר שאת מעט המדריכים הבכירים שולחים מטבע הדברים ליחידות המיוחדות, התוצאה היא שברוב המקרים לא עומדים לרשות היחידות הרגילות מדריכים בכירים לקרב מגע.

עקב המחסור במדריכים בכירים לקרב מגע פנתה מחלקת כושר קרבי למדריכי קרב מגע בנע"ת. אך כפי שכבר הוסבר, אין קריטריונים ברורים הן לשליחתם של אלה להכשרה והן להסמכתם. זה מסביר את מה שנאמר בתחילת המאמר בנוגע למקצועיות החלקית של מדריכי הנע"ת לעומת מקצועיותם המלאה של המדריכים הבכירים.

יתר על כן, רק מעטים מהמדריכים בנע"ת מעבירים שיעורי קרב מגע ביחידותיהם. מנתוני רמ"ד קרב מגע עולה שרק

היחידות ששוכרות את שירותיהם של מדריכי קרב מגע הן רובן ככולן יחידות עילית שחייליהן נדרשים להגיע למיומנות גבוהה בתחום של קרב מגע

כ־30% ממסיימי קורס מדריכי קרב מגע בנע"ת מעבירים שיעורי קרב מגע. ברור שהמדריכים האלה ייטו - בשל מקצועיותם הלוקיה - לאלימות או לשימת דגש מוגזם על משמעת ובכל מקרה יקנו מעט מאוד מיומנויות לחיילים ביחידותיהם. מהדברים האלה עולה שיש להשקיע מאמץ רב בתהליך האיתור והמיון של מדריכי קרב מגע.

איתור ומיון של מדריכי קרב מגע

כאמור, רוב התקנים של המדריכים הבכירים לקרב מגע אינם מאוישים. אלה הם מקורות כוח האדם למדריכי קרב מגע.

מלש"בים

משיחות שנערכו עם מועמדים לשירות ביטחון (מלש"בים) עולות כמה תובנות ובהן:

- קורס מדריכי קרב מגע אינו זוכה לביקוש רב בקרב מלש"בים. במילים אחרות: מספר המבקשים להתגייס למסלול נמוך יחסית.
- המכשלה העיקרית העומדת בפני המועמדים לגיוס לתפקיד של מדריכי קרב מגע בכירים היא יכולת ההדרכה, שכן לטענת כל הגורמים קשה יותר להקנות מיומנויות ההדרכה מאשר מיומנויות קרב מגע.
- קורס למדריכי קרב מגע פתוח גם בפני נשים, אולם בפועל לא מגויסות נשים למקצוע - בעיקר בשל הקשיים הצפויים, לדעת המדריכים, בשלב המעשי: ההדרכה ביחידות. במילים

חיילים בשירות חובה

מקור נוסף לאיתור מדריכי קרב מגע בכירים הוא קורס מדריכי קרב מגע בנע"ת. לקורס מגיעים חיילים שכבר משרתים ביחידות שונות בצה"ל ומבקשים ממפקדיהם "לצ'פר" אותם ולשלוח אותם לקורס.

באחרונה גובשו קריטריונים לקבלה לקורס. עם זאת, מדי פעם מגיעים לקורס חיילים שמתברר למדריכהם שיש להם פוטנציאל להפוך למדריכים בכירים. אולם כדי להפוך חייל כזה למדריך בכיר אין די בזיהוי הכישרון שטמון בו. לאחר מכן יש לשכנע את החייל שישכים לעבור תפקיד ומה שקשה עוד יותר: לשכנע את מפקד היחידה לוותר עליו בשביל תפקיד אחר.

עם זאת יש לציין שברוב המקרים החיילים שנשלחים לקורס אינם מתאימים לתפקידי הדרכה. הקורס תורם להם רבות בכל הנוגע למה שאנחנו מכנים "עיצוב האישיות", אך לא הרבה מעבר לכך. זו בהחלט אחת הסיבות לכך שרק מעטים מקרב המסיימים קורס מדריכים בנע"ת הופכים בסופו של דבר למדריכים בפועל.

קהל היעד

כפי שכבר צוין קודם לכן, קהל היעד ללימודי קרב מגע חולק לארבע קבוצות עיקריות: יחידות מיוחדות, יחידות לוחמות (חי"ר, שריון ארטילריה והנדסה), תומכי לחימה ומנהלה. אולם בחינה מדוקדקת יותר של הנושא העלתה שיש כמה קבוצות-משנה הזקוקות לידע בקרב מגע לצורך העבודה השוטפת שלהן. שתיים מקבוצות-המשנה הבולטות ביותר הן:

- חיילי המשטרה הצבאית שממלאים תפקידים בתחום הכליאה ובתחום של לכידת עצירים או שמשרתים בפלוגות המוצבות במחסומים בגזרת איו"ש.
 - קציני אבטחה ומאבטחי מתקנים בכל צה"ל - כולל חיל האוויר ומשמר הגבול - בעיקר במסגרת פעילותו באיו"ש.
- נוסף על כך נטען שחיילים ביחידות שונות זקוקים למיומנויות שונות בהתאם למתארי הפעולה שבהם הם אמורים להיתקל. קיים, כמובן, בסיס משותף לכל החיילים (להבנתנו, הבסיס המשותף הזה הוא צר מאוד) ומעליו קיימות מיומנויות ספציפיות שנדרשות

קפא"פ מתקופת ההגנה ◀ המושג "קרב פנים אל פנים" (קפא"פ) הופיע לראשונה בקרב כוחות המגן של היישוב היהודי (ההגנה) ב־1940 וכלל את כל מקצועות הלחימה בידיים ריקות ובכלי נשק קרים לצרכים צבאיים

המפקדים שאין תועלת בשיעורים האלה, ולכן הם לא מקצים זמן לשיעורים נוספים, והחניכים מאבדים את המוטיווציה. זה המקום לציין שהתחום של קרב מגע לא נחקר כלל בצה"ל.⁴ לא נערכים מחקרים בנוגע לסוגיות רבות וחשובות כמו מקצועיות המדריכים, היעילות של שיטות ההדרכה והתור"ל, התכנים שנלמדים בהכשרה ומידת התאמתם לקהלי היעד, ההשפעות שיש ללימודי קרב מגע על הלוחמים הן מהבחינה המקצועית והן מהבחינה הנפשית, מהו רצף ההכשרה האידיאלי. המחסור במחקרים מקשה, ללא ספק, על אנשי המקצוע שרוצים לשפר את התחום של קרב מגע בצה"ל.

מהן הציפיות מלימודי קרב מגע?

לטענת העוסקים במלאכה מקנים לימודי קרב מגע ללוחמים שתי יכולות מרכזיות:
1. מיומנויות ספציפיות להתמודדות עם מצבים בהתאם לתרחיש הייחוס שלקראתו הם מתאמנים.

מתקיימים שיעורים שבהם אין מגע בין המתאמנים, ורק בסוף התהליך נערכים קרבות בין לוחמים. כפי שכבר הוסבר, מלכתחילה יש למפקדים גישה מסויגת כלפי קרב מגע, ומהסיבה הזאת (וגם בשל המחסור במדריכים) הם נוהגים להקצות מעט מאוד זמן לשיעורי קרב מגע - לעיתים לשיעור אחד בלבד או שניים. בשני השיעורים האלה מספיקים המדריכים לעסוק רק בענייני משמעת ובטיחות, כתוצאה מכך מתחזקת דעתם של

**המחסור במחקרים
מקשה, ללא ספק, על
אנשי המקצוע שרוצים
לשפר את התחום של קרב
מגע בצה"ל**

במתארים השונים. למשל, פעילות של מעצר חשוד ושל אזיקתו נדרשת לגופים שעוסקים בכך - למשל במהלך פעילות בט"ש באיו"ש - ולרוב אינה נדרשת בעת פעילות בט"ש בגבול עם רצועת עזה.

מאחר שלימודי קרב מגע מתקיימים בצה"ל בעיקר בשלב הטירונות, ולכן אינם מתמקדים במתארי הפעולה שצפויים ליחידות השונות, ייתכן שההכשרה מחטיאה במידת מה את המטרה. הדבר דומה למטווח בשכיבה המועבר בטירונות 02 ומשמש בסיס משותף צר לכל החיילים, אך אינו עונה על מתארי הפעולה של יחידת שריון ובוודאי שאינו עונה לצרכים של יחידות חי"ר, שכן אלה נדרשות לרמת רובאות גבוהה יותר.

התכנים שנלמדים בהכשרה

אם רוצים להקנות לחיילים הכשרה ספציפית, יש צורך במדריכים מיומנים ששולטים בתורה הספציפית הנדרשת. אולם כיום מוכשרים כל המדריכים לקרב מגע לכל המתארים האפשריים. יש לכך שתי סיבות מרכזיות:

1. תהליך ההכשרה הארוך של המדריכים. הוא כולל טירונות 05, קורס בסיסי לקרב מגע, קורס מדריכי אימון גופני, קורס מתקדם לקרב מגע.

2. תהליך ההכשרה הוא חד-פעמי: אין הכשרות המשך שבהן ניתן להקנות למדריכים מיומנויות חדשות ושלבם מקצועיים גבוהים יותר.

כל המדריכים שמסיימים את ההכשרה שלהם מתאימים אפוא להצבה בכל יחידה שהיא, ולכן נדרש מהם ידע רחב מאוד. יש לציין שבפעול עושים המדריכים לרוב תפקיד ביחידה אחת ומשתחררים. כתוצאה מכך רבות מהמיומנויות שלהם אינן מנוצלות במהלך השירות.

מהדברים האלה עולה שהמדריכים רוכשים במהלך הכשרתם הארוכה מיומנויות שאינן נחוצות להם ביחידות שאליהן הם נשלחים כדי להדריך. כך, למשל, כל המדריכים לומדים בשלבים המתקדמים של הכשרתם ירי באקדח. אולם רק ביחידות מועטות הם נדרשים להקנות את הידע הזה לחיילים.

הפגיעה ברצף ההכשרה

מערך השיעורים בקרב מגע הוא מאוד שיטתי ומסודר: בשיעורים הראשונים עוסקים במשמעת ובבטיחות, לאחר מכן

2. עיצוב האישיות.

על השפעתן של אמנויות הלחימה - ובהן קרב מגע - על נפשו של המתאמן נעשו כמה מחקרים. בצה"ל יש מי שאומרים שהמטרה המרכזית של האימונים בקרב מגע היא להפוך את החיילים לתוקפניים יותר. אחרים טוענים שמטרת האימונים היא בראש ובראשונה להקנות לחיילים מיומנויות לחימה ונחישות וכי התוקפנות היא תוצר לוואי של שני אלה.

כששואלים את המדריכים לקרב מגע מהי מטרת האימונים הם מציינים, בין היתר, את הרצון להקנות לחיילים תחושת מסוגלות. לדעתי, לפני שקובעים את מטרות האימון יש לזכור את מגבלותיו בצה"ל: העיסוק בקרב מגע בצבא הוא מצומצם יחסית ונעשה בפקודה (וזאת בשונה מאימון באמנויות לחימה במגזר הפרטי שנעשה מתוך בחירה של הלומדים). מהסיבה הזאת אסור להפריז בציפיות מלימודי קרב מגע בצה"ל.

במסגרת המדיניות של הנמכת הציפיות יש, לדעתי, לכנות את קרב המגע בצה"ל בשם "קרב מגע צבאי - קמ"ץ", וזאת בשונה מקמ"י - קרב מגע ישראלי. כך ניתן להבדיל בין מיומנויות קרב המגע שאותן צריכים להשיג לוחמי צה"ל לבין המיומנויות שאותן רוצים להשיג אזרחים שמתאמנים בקרב מגע ישראלי מרצונם החופשי.

אשר לוויכוח בנוגע למטרות קרב המגע בצה"ל, לדעתי רק ביחידות המיוחדות צריכה המטרה המרכזית להיות שינוי אופיו של הלוחם כך שיהפוך לתוקפני יותר. עם זאת, בכל המסגרות צריכה השאיפה להיות להקנות לחיילים תחושת מסוגלות - גם אם התחושה הזאת היא מדומה וחסרת אחיזה אמיתית במציאות.

סיכום והמלצות לשינוי

מתוך האמור לעיל עולה שיש לפתור בעיות רבות אם רוצים לקדם את קרב המגע בצה"ל. להלן כמה המלצות שיאפשרו להשיג את היעד הזה. ההמלצות האלה מביאות בחשבון את המציאות בשטח - למשל המחסור במשאבים - ולכן יישומן לא יביא לפתרונות האידיאליים אלא לכל היותר לפתרונות האופטימליים:

1. שם המערך ישונה מ"מערך קרב מגע" ל"מערך קרב מגע צבאי" (קמ"ץ).
2. את מערך הקמ"ץ ינהל מדור במסגרת מקחצ"ר/מחלקת כושר קרבי. ראש מדור קמ"ץ יהיה כפוף ישירות לראש מחלקת

כושר קרבי (מפקד קורסי קרב מגע הוכפף באחרונה ישירות למפקד בה"ד 8).

3. מחלקת כושר קרבי ובה"ד 8 יהיו הסמכות המקצועית הראשית בצה"ל לנושא של קרב מגע.

4. יש לעודד עריכת מחקרים אקדמיים בנושא של קרב מגע צבאי. המחקרים האלה יהיו בסיס לקביעתה של תורת קרב המגע הצבאי ויסייעו לעוסקים במלאכה לשפר את עבודתם.

5. מומלץ לבנות תוכנית הכשרה ותוכנית לשמירה על הכשירות לשש רמות שונות של קהלי יעד הזקוקים למיומנויות בתחום של קרב מגע צבאי:

- א. יחידות מיוחדות.
 - ב. חטיבות חי"ר ולוחמים אחרים המוכשרים לרמת רובאי 07.
 - ג. חטיבות שריון, אגדים ארטילריים, גדודי הנדסה וגדודי איסוף קרבי וכן לוחמים בחילות אחרים המוכשרים לרמת רובאי 05.
 - ד. מערכי המשטרה הצבאית ומג"ב.
 - ה. מערכי האבטחה של מתקנים בצה"ל.
 - ו. מערך תומכי הלחימה והמנהלה.
6. מומלץ שלכל קהל יעד שהוגדר לעיל תיבנה תוכנית הכשרה בסיסית לתקופת הטירונות. כמו כן מומלץ שתוכנית ההכשרה לשלב הזה תכלול תכנים בסיסיים בלבד.

7. מומלץ שראש מדור קמ"ץ יקבע תהליכים ומדדים לשמירת כשירות במשך כל השירות הצבאי וכן יגדיר נקודות זמן שבהן יש צורך להרחיב את התכנים הנלמדים לקראת תרחישים ייחודיים כמו הכנה לפעילות ביטחון שוטף באי"ש. ראש מדור קמ"ץ יהיה האחראי לאכיפת תהליכי הבקרה.

8. יש לסנכרן את סרגל המאמצים שנקבע לאימון הגופני עם סרגל מאמצים בתחום של קרב מגע צבאי ובהתאם לתוכניות ולתכנים שהוגדרו לעיל.

9. יש להגדיר את תוכני ההכשרה של המדריכים וכן את מסלול הקידום שלהם (שבלים מקצועיים) ואת הקריטריונים להסמכתם. רצוי להגדיר הסמכות שונות למדריכים במערכים שונים, למשל: מדרוך קמ"ץ במערך המשטרה הצבאית, מדרוך קמ"ץ בחטיבת חי"ר וכו'. כמו כן רצוי שמחלקת כושר קרבי - באמצעות בה"ד 8 - תסמין את האזרחים שנשכרים להדריך קרב מגע צבאי ביחידות השונות.

10. מומלץ שמחלקת כושר קרבי תעדכן את התורה מעת לעת בהתאם ללקחים שיופקו מפעילויות ולהשתנות התרחישים המבצעיים - בדומה למה שקורה במערך האימון הגופני.

תודות לאע"צ דורון לוי, לסא"ל נורית שרביט ולסא"ל (מיל') ד"ר יאיר גלילי על הערותיהם ועל הארותיהם למאמר הזה.

הערות

1. להרחבה ראו: נח גרוס, קפא"פ - מהשדה אל שדה הקרב, הוצאת מבשלים ספרים, 2011, שסוקר את התפתחות ענפי קרב המגע בארץ ישראל מאז ראשית ההתיישבות.
2. Darren Levine, John Whitman, Complete Krav Maga: The Ultimate Guide to Over 230 Self Defense and Combative Techniques, Ulysses Press, 2009
3. דורון לוי, "תפיסות מפקדי פלוגות את נושא קרב המגע בצבא", אבחון ארגוני, 2011, מסמך פנימי בצה"ל
4. למעט עבודת המחקר של דורון לוי, שם

לדעתי, רק ביחידות המיוחדות צריכה המטרה המרכזית להיות שינוי אופיו של הלוחם כך שיהפוך לתוקפני יותר. עם זאת, בכל המסגרות צריכה השאיפה להיות להקנות לחיילים תחושת מסוגלות - גם אם התחושה הזאת היא מדומה וחסרת אחיזה אמיתית במציאות